

ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در شهر جدید سهند

امید مبارکی^۱

چکیده

کیفیت زندگی در یک مکان، همواره مورد توجه برنامه‌ریزان بوده است. چرا که کیفیت زندگی موضوعی است که همه‌ی ابعاد زندگی بشری را دربر می‌گیرد. به دلیل افزایش تعداد شهرها و همچنین افزایش جمعیت شهری، توجه به کیفیت زندگی در شهرها، برنامه‌ریزی شهری را بر آن داشته تا مطالعه و تحقیق‌های فراوانی در این مورد داشته باشند. دلیل توجه زیاد به کیفیت زندگی شهری این است که ارتقای کیفیت زندگی در شهرها، یکی از مهمترین اهداف سیاست‌گذاری در شهرها می‌باشد. در این تحقیق، کیفیت زندگی در شهر جدید سهند در بعد ذهنی مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته است. مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و حمل و نقل و دسترسی‌پذیری، در این تحقیق مد نظر قرار گرفته‌اند. جامعه‌ی آماری، کلیه شهروندان شهر سهند می‌باشد که با فرمول کوکران، تعداد ۲۶۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب و پرسشنامه بین آنها توزیع شد. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که شهروندان شهر سهند رضایت متوسط به پایین در اکثر مولفه‌ها دارند. تنها در کیفیت هوا و حمل و نقل، شهروندان رضایت خوبی دارند که این رضایت‌مندی به دلیل واقع شدن شهر سهند در دامنه‌ی رشته کوه سهند می‌باشد. در زمینه‌ی حمل و نقل نیز به لطف وجود سرویس‌های رفت و برگشت به تبریز و شهرهای صنعتی همجوار، شهروندان از این مولفه رضایت‌مندی خوبی دارند. لذا با ارتقای کیفیت زندگی در شهر جدید سهند، می‌توان نقش این شهر را در جمعیت‌پذیری سرریز جمعیتی کلان‌شهر تبریز، بهبود بخشید.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، رضایتمندی، شاخص‌های ذهنی، شهر جدید سهند.

^۱ استادیار گروه جغرافی و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه مراغه

مقدمه

در طی دو قرن اخیر رشد بالای شهرنشینی و هم‌چنین افزایش نقاط شهری در سطح دنیا مفهوم کیفیت زندگی شهری را به‌طور گسترده‌ای مورد توجه اندیشمندان برنامه‌ریزی شهری و از مسائل و معضلات مهم شهری قرار داده است. مفهوم کیفیت زندگی بیش از چند دهه است که مورد تأکید و بررسی اندیشمندان رشته‌های مختلف علمی قرار گرفته است و شاخص‌های متعدد و گاه حتی متضادی برای آن مطرح شده است. با توجه به این‌که کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی و میان‌رشته‌ای می‌باشد، از دیدگاه‌های متفاوت و در طیف‌هایی گسترده نیز مورد بررسی قرار گرفته و می‌گیرد. برای مثال کیفیت زندگی بیماران جسمی و روانی، کیفیت زندگی معلولین، کیفیت زندگی سالمندان، کیفیت زندگی کودکان، کیفیت زندگی شهری و ... مثالی بر این مفهوم است (وظیفه دوست و امینی، ۱۳۸۸: ۲). داشتن کیفیت زندگی مطلوب همواره آرزوی بشر بوده و هست. هزاران سال است که این موضوع ذهن فلاسفه، محققان و دانشمندان را به خود جلب کرده است. تاریخ پیدایش مفهوم کیفیت زندگی به دوران ارسطو در سال ۳۸۵ قبل از میلاد باز می‌گردد (نجات، ۱۳۷۸: ۱). ایجاد شهرهای جدید که به‌منظور پاسخ‌گویی به نیازهایی مانند جذب سرریز جمعیتی، تأمین مسکن و بسیاری از عوامل دیگر صورت گرفته است، نیز به منظور مدیریت و برنامه‌ریزی بهینه برای ایجاد محیطی سالم‌تر و امن‌تر برای ساکنان و عملکرد هرچه بهتر، به‌دنبال یافتن راه‌ها و همچنین ارزیابی و بررسی شیوه‌هایی است که فضای سکونتی و معیشتی این سکونت‌گاه‌ها را مطابق با اصول و معیارهای قابل قبول و در شأن شهروندان ساکن شهرهای جدید به‌وجود آورد و هدف آن برآورده کردن نیازهای جسمی، روانی، سیاسی و اجتماعی جمعیت ساکن شهرها از طریق ایجاد محیطی است که به لحاظ اجتماعی پشتیبان ساکنان بوده و مشوق مردم به مشارکت در امور تصمیم‌گیری است (Larsen & Manderson, 2009: 606). افزایش جمعیت در نقاط شهری به‌ویژه کلان‌شهرها در ایران نیز باعث شکل‌گیری شهرهای جدید شد. با گسترش شهرهای جدید در ایران، توجه به شهرهای جدید باید بیش از پیش مورد توجه قرار بگیرد. توجه به نیازهای جمعیت ساکن در شهرهای جدید و بهبود زندگی آنان در مرحله‌ی اول به پیشرفت کلان‌شهرها می‌انجامد چرا که ساکنان شهرهای جدید سرریز جمعیت کلان‌شهرها می‌باشند و بهبود و افزایش کیفیت در شهرهای جدید می‌تواند از بسیاری از پدیده‌های منفی کلان‌شهری به‌طور مثال مهاجرت به شهرهای بزرگ و حاشیه‌نشینی جلوگیری کند. توجه به رویکردهای کیفی در شهرها کیفیت زندگی شهرها را باعث می‌شود. با توجه به این‌که جمعیت‌هایی که بنا به دلایلی در شهرهای جدید مادرشهرها ساکن می‌شوند، مطالعه‌ی کیفیت زندگی در این شهرها وظایف

برنامه‌ریزان شهری می‌باشد تا محیطی مناسب و هرچه بهتر برای این جمعیت فراهم کنند. کیفیت زندگی یکی از مهمترین مسائل پیش روی جهان امروز و از مباحث اساسی در تکوین سیاست‌گذاری اجتماعی محسوب می‌شود که موضوعاتی چون رفاه، ارتقاء کیفیت زندگی سلامت محور، رفع نیازهای اساسی، زندگی رو به رشد و رضایت بخش، نوع دوستی و از خودگذشتگی در میان جماعات را در برمی‌گیرد.

طرح مسأله

با توجه به پیچیدگی ذاتی شهرها و ابعاد مختلف تأثیرگذاری آنها، شناخت عوامل اصلی و کلیدی در جهت دستیابی به پایداری شهری ضروری به‌نظر می‌رسد. در این راستا، رضایت‌مندی شهروندان از وضعیت موجود شهرها، توجه به خواسته‌ها و نیازهای آنان می‌تواند مدیران شهری را در دستیابی به پایداری بیشتر شهرها به‌ویژه پایداری اجتماعی یاری رساند. (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۸۸: ۲). کیفیت زندگی غالباً با دو بعد ذهنی و عینی اندازه‌گیری می‌شود. بعد ذهنی به ادراک شخص از کیفیت زندگی خود و اطرافیان خود توجه دارد و بیش‌تر مفهومی کیفی و نسبی است. اما شاخص‌های عینی، شاخص‌هایی هستند که قابل مشاهده و اندازه‌گیری و مفهومی کمی دارند. مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به شناسایی نواحی مسأله‌دار، علل نارضایتی مردم، اولویت‌های شهروندان در زندگی، تأثیر فاکتورهای اجتماعی - جمعیتی بر کیفیت زندگی و پایش و ارزیابی کارایی سیاست‌ها و استراتژی‌ها در زمینه‌ی کیفیت زندگی است (خادم الحسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۲). شهرهای جدید معمولاً برای تمرکززدایی کالبدی، اجتماعی و اقتصادی طراحی می‌شوند تا با وجود جاذبه‌ی نزدیکی به شهرهای بزرگ، جمعیت تشویق به خروج از مادر شهر شود (زیاری، ۱۳۸۷: ۵). در دهه‌های اخیر، شهرهای بزرگ کشور با مشکلات جمعیتی، اقتصادی اجتماعی و کالبدی زیادی مواجه بوده‌اند. یکی از راه‌کارهای اصلی دولت احداث شهرهای جدید در حوزه نفوذ این شهرها برای کاستن از مشکلات ذکر شده بوده است. ایجاد شهرهای اقماری در اطراف شهرهای بزرگ از متداول‌ترین راه حل‌ها می‌باشد که شهرهای جدید ایران از جمله شهر جدید سهند از آن جمله می‌باشند. در این تحقیق سعی بر این است تا به سوالات زیر پاسخ داده شود؛ رضایت‌مندی از شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در شهر جدید سهند در چه حدی است؟

مبانی نظری تحقیق

کیفیت زندگی یک سازه چند شکلی پیچیده است که رویکردهای متعدد از دیدگاه‌های نظری مختلف را لازم می‌داند. کوشش‌های زیادی به منظور فهمیدن اینکه چه چیزی کیفیت زندگی را در رشته‌های مختلف تشکیل می‌دهد، انجام شده و بیش از هزار تعریف از کیفیت زندگی در نوشته‌ها بیان شده است. برخی مؤلفان کیفیت زندگی را به طور قابل معاوضه با دیگر مفاهیم مانند رفاه ذهنی، شادی، رضایت از زندگی و زندگی خوب استفاده می‌کنند. اگرچه رشته‌های گوناگون تحقیق به صورت مجزا کیفیت زندگی را بررسی کرده‌اند، اما آنها در آشنا کردن ما با یک درک کلی از کیفیت زندگی و چگونگی ارتقای آن موفق نبوده‌اند. کیفیتی مانند زیبایی اساساً وضعیت‌هایی از دیدگاه‌های ناظران است. مفهوم کیفیت زندگی نیز همین‌طور است، مفهومی است که تعاریفی جامع را می‌طلبد و اندازه‌گیری آن به منظور مقایسه سرتاسر شهرها و حتی کشورها خیلی سخت خواهد بود (Yuan, 1999, 3). تعاریف متعددی از کیفیت محیط ارائه شده است که مجموعاً در همه‌ی تعاریف، به حس رضایت و رفاه برای افرادی که در یک محیط و مکان زندگی اشاره دارد و در بردارنده‌ی ادراک انتزاعی، طرز تلقی و ارزش‌هایی می‌باشد که در بین گروه‌ها و افراد مختلف متفاوت است. در علم روان‌شناسی بر رابطه بین مردم و محیط سکونتی، از حیث میزان رضایت ساکنان از زندگی در یک مکان ویژه، صحبت به میان می‌آید که در سطح شناخت، تأثیر و رفتار مورد بررسی قرار می‌گیرد (Bonaiuto and et al, 2002: 41). کیفیت زندگی مفهومی است که در سراسر تاریخ فلسفه به صورت‌های مختلفی مطرح شده و در زمان‌های اخیر به عنوان یک مفهوم به وسیله‌ی دانشمندان علوم مختلف به صورت‌های مختلفی به کار رفته است (Baldwin, 1990, 28). یک محیط با کیفیت بالا، حسی از رفاه و رضایت را برای افراد از طریق شاخص‌هایی که ممکن است فیزیکی، اجتماعی یا نمادین باشد به همراه دارد (Marans, couper, 2000). مالگیان و دیگران (۲۰۰۴) در مرور وسیع‌شان در ادبیات کیفیت زندگی، به طور گسترده‌ای کیفیت زندگی را به عنوان رضایت‌مندی که یک شخص از شرایط انسانی و فیزیکی پیرامون خود دارد و شرایطی که به مقیاس خانواده، محله و... وابسته‌اند و می‌توانند بر رفتار شخصی مردم تأثیر بگذارند تعریف کرده‌اند. همچنین ثابت شده که مردم مختلف ممکن است مشاهدات مختلفی داشته باشند و از این رو قضاوت‌های ذهنی مختلفی درباره عواملی مانند ویژگی‌های خاص محیط شهری‌شان که در کیفیت زندگی‌شان دخالت دارند، مطرح کنند. ارتقای برنامه‌ریزی شهری از نگاه صرف کالبدی - کارکردی به نگاهی چندبعدی و چندوجهی در قالب در نظر گرفتن ابعاد اجتماعی، اقتصادی، روانی و کیفی در تعامل و کنش متقابل با ابعاد کالبدی-

کارکردی یکی از نتایج توجه به کیفیت محیط شهری در عرصه‌ی جهانی بوده است (Williams, 2000: 293). دلیل مهم برای تبیین توجه به مفهوم کیفیت زندگی در سوال تخصیص موثر منابع محدود و کم‌یاب نهفته است (Megone, 1990). برای این‌که جنبه‌های کیفیت زندگی به‌طور مناسبی بررسی شود، احتیاج است که از چارچوب‌های مدل‌سازی و داده‌های جمع‌آوری شده به‌منظور قابل استفاده ساختن آن چارچوب‌ها در یک زمینه خاص استفاده کنیم.

دیدگاه‌های کیفیت زندگی

امروزه در ادبیات برنامه‌ریزی مباحث کیفیت زندگی به‌عنوان یک اصل اساسی، پیوسته مورد نظر برنامه‌ریزان به‌شمار می‌رود. در اینجا کیفیت زندگی تنها زنده بودن و زیست محسوب نمی‌شود بلکه کیفیت و نحوه‌ی زندگی کردن مهم می‌باشد (Cramer, 2004, 104). مارانس به‌منظور ارزیابی کیفیت زندگی شهری خصوصاً در زمینه زندگی مردم در شهرها، دو رویکرد اساسی را معرفی می‌کند: نخستین رویکرد شامل نظارت بر کیفیت زندگی، کیفیت زندگی شهری از طریق مجموع‌های از شاخص‌های مشتق از داده‌های فضایی جمع شده از منابع اداری مانند سرشماری است، که گفته شده باید مربوط به کیفیت زندگی ادراک شده باشند به‌عنوان مثال سطح درآمد خانواده، میزان جرم، سطوح آلودگی، هزینه مسکن و غیره. از این دیدگاه به‌عنوان دیدگاه عینی یاد می‌شود. دومین رویکرد شامل مدلسازی روابط میان ویژگی‌های محیط شهری و اندازه‌گیری ارزیابی‌های ذهنی از قلمروهای کیفیت زندگی مردم بوده، که شامل رضایت‌مندی از پدیده‌های خاص و از زندگی به‌عنوان یک کل است. این دیدگاه که به دیدگاه ذهنی شناخته شده، نوعی داده‌های جمع‌آوری شده از میان روش‌های تحقیق زمینه‌یاب و داده‌های تحلیل شده از طریق روش‌هایی مانند تحلیل رگرسیون یا مدل‌های چند ساختاری را درگیر می‌کند (احمدی، نادری کرون‌دان: ۱۳۹۱).

پیشینه‌ی تحقیق

محققان از رشته‌های متفاوت علمی، مفهوم کیفیت زندگی را از دهه ۱۹۳۰ تاکنون مطالعه نموده‌اند اما تحقیقات و تلاش‌های اولیه در زمینه کیفیت زندگی شهری و شاخص‌های آن، از دانش‌پژوهان جهانی غربی (کمپ بل، کاورز و رودگرس در سال ۱۹۷۶، گرین، وروف و فلد در سال ۱۹۶۰ و ...) که در رشته‌های مختلفی از قبیل جامعه‌شناسی و روان‌شناسی مشغول فعالیت بوده‌اند آغاز شده است، سعی در یافتن شاخص‌ها و محورهایی در ارتباط با میزان سلامت و بهره‌مندی‌های اجتماعی

و روانی افراد ساکن در شهرها داشته‌اند. در ترکیه نیز، بخصوص در شهرهای استانبول و آنکارا ارزیابی و پیمایش‌های متعددی در زمینه کیفیت زندگی شهری انجام گردیده است که یکی از مهمترین و علمی‌ترین آنها، با استفاده از یک طبقه‌بندی ۴ گانه کلی شاخص‌های مربوط (کیفیت محیط فیزیکی، کیفیت محیط اجتماعی، کیفیت محیط اقتصادی و کیفیت حمل و نقل و ارتباطات) و تقسیم‌بندی شاخص‌های کلی به شاخص‌های جزئی و در مجموع ۱۷ شاخص، کیفیت زندگی شهری در استانبول را برآورد نموده است. (امینی و وظیفه دوست: ۱۳۸۸). آنگین و همکاران (۲۰۰۱) در پژوهشی با عنوان (رویکردی چندجانبه به کیفیت زندگی شهری) این مفهوم را در شهر استانبول مورد بررسی و سنجش قرار دادند. هدف از این پژوهش، مدلینگ کردن اولویت‌ها انتظارات و نیازهای ساکنین شهر استانبول که شهری با جمعیتی در حدود ۱۰ میلیون نفر می‌باشد، با استفاده از یک راهبرد چندجانبه می‌باشد. تعیین این اولویت‌ها می‌تواند به تخصیص بهینه و کارآیی منابع شهری کمک بسیاری کرده و به‌عنوان راهنما مورد استفاده برنامه‌ریزان شهری و تصمیم‌گیران محلی قرار بگیرد (Ulengin, 2001: 354). دکتر خواجه شاه‌کوهی و همکاران: ۱۳۹۲ نیز تحقیقی با عنوان "ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان در امور شهری موردشناسی: شهر مینودشت" با روش کار میدانی پرسش‌نامه‌ای داشته‌اند که نتایج حاصل نشان می‌دهد که کیفیت محیط شهری و ابعاد سلامت جسمانی و محیطی در حد متوسط کیفیت می‌باشند و ابعاد سلامت اجتماعی و روانی بالاتر از حد متوسط کیفیت قرار دارند. همچنین ارتباط معناداری بین کیفیت محیط شهری و ابعاد سلامت محیطی، جسمانی و روانی با مشارکت شهروندان وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف توصیفی می‌باشد. اطلاعات توصیفی اولیه‌ی تحقیق با مراجعه به اسناد، طرح‌ها و مقالات مرتبط با این موضوع جمع‌آوری گردید. پس از اتمام مراحل مطالعات کتابخانه‌ای، از طریق پیمایش و ابزار پرسشنامه اقدام به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز شده است. شاخص‌های تحقیق با توجه به تجربیات تحقیقات متعدد در این موضوع و با مرور مدل‌ها و معیارهای گوناگون انتخاب شد. پرسش‌نامه شامل دو بخش می‌باشد. بخش اول شامل پنج سوال در مورد جنسیت، سن، تحصیلات، شغل و شهر مبدأ افراد مورد مصاحبه می‌باشد. در بخش دوم نیز که شامل شاخص‌ها و زیرشاخه‌های تحقیق می‌باشد از ۵ شاخص اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی، حمل و نقل و دسترسی‌پذیری استفاده شده است که در هر یک از این شاخص‌ها، میزان

رضایت‌مندی از زیر شاخه‌های مربوط به آن شاخص‌ها مورد پرسش قرار گرفته است. حجم نمونه با فرمول کوکران تعیین گردید. متناسب با جمعیت شهر سهند حجم نمونه به تعداد ۲۶۲ نفر تعیین شد. جامعه‌ی آماری در این تحقیق همه‌ی اقشار شهر سهند و تمامی محله‌های شهر سهند به صورت تصادفی می‌باشد. به‌منظور سنجش پایایی پرسش‌نامه‌های تحقیق مناسب‌ترین روش با توجه به استفاده از طیف ۵ درجه‌ای لیکرت، روش آلفای کرونباخ است. که در جدول زیر محاسبه شده است:

جدول (۱): آلفای محاسبه شده برای پرسشنامه‌های تحقیق

مؤلفه‌های اقتصادی	مؤلفه‌های اجتماعی	مؤلفه‌های کالبدی	مؤلفه‌های حمل و نقل و دسترسی
۰/۷۱	۰/۷۶	۰/۸۴	۰/۷۵

منبع: محاسبات نگارندگان

طبق قاعده تجربی آلفا دست کم باید ۰/۷ باشد تا بتوان مقیاس را دارای پایایی به‌شمار آورد. در این تحقیق میزان آلفای محاسبه شده اعداد مطلوبی هستند که نشان می‌دهد گویه‌ها از هم‌سازی و پایداری درونی برخوردارند. تمامی نتایج پرسش‌نامه از طریق نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

محدوده‌ی مورد پژوهش

به‌منظور سامان بخشیدن به جمعیت رو به رشد کلان‌شهر تبریز، شهر جدید سهند با وسعت اولیه ۲۱۰۰ هکتار قابل توسعه تا ۱۴۰۰۰ هکتار در کنار محور ارتباطی تبریز - آذرشهر در بهمن ماه سال ۱۳۶۶ مکان‌یابی و در آذر ماه سال ۱۳۶۹ مطالعات مکان‌یابی آن به تصویب شورای عالی معماری و شهرسازی رسید. شهر جدید سهند یکی از شهرهای جدید استان آذربایجان شرقی است. این شهر که در ناحیه شمال غربی شهرستان اسکو واقع شده‌است، براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ خورشیدی، با جمعیتی بالغ بر ۱۳۰۶۱۰ نفر، هجدهمین شهر پرجمعیت استان آذربایجان شرقی محسوب می‌شود. هدف از احداث این شهر، اسکان دادن سرریز جمعیت کلان‌شهر تبریز بود. شهر جدید سهند در تاریخ ۵ تیر ۱۳۸۷ خورشیدی، با افتتاح ساختمان شهرداری و انتخاب شهردار، به عنوان پنجاه و هشتمین شهر استان آذربایجان شرقی و سومین شهر شهرستان اسکو، پس از شهرهای اسکو و ایلخچی شناخته شد. شهر جدید سهند در ۲۰ کیلومتری جنوب

غربی تبریز و بر سر راه آذرشهر واقع شده است. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۰۰ متر می باشد و در شهرستان اسکو قرار دارد. شهر جدید سهند در دامنه‌ی رشته کوه‌های سهند و تحت تأثیر آب و هوای کوهستانی واقع شده است. این شهر بسیار خوش منظر، در دره‌های سرسبز منطقه واقع شده است (www.sahand.ir).

نتایج و بحث

کیفیت زندگی می‌تواند میزان تجمعی از سطح رضایت در قلمروی زندگی باشد. در این نوشتار، پرسش‌نامه‌ای که در اختیار شهروندان قرار گرفت، بخش اول پرسش‌نامه شامل سوالاتی در مورد اطلاعات شخصی شهروندان بود که این متغیرها شامل: سن، تحصیلات، شغل و شهر مبدأ یعنی شهری که از آن به شهر جدید سهند مهاجرت کرده‌اند می‌باشد. در این تحقیق از ۲۶۲ نفر که پاسخ‌گوی سوالات ما بودند ۱۶۲ نفر (۶۲٪) مرد و ۱۰۰ نفر (۳۸٪) زن می‌باشند. هم‌چنین در رده‌ی سنی کمتر از ۲۰ سال ۲۳ نفر (۸٪)، بین ۲۰ تا ۲۹ سال ۵۲ نفر (۲۰٪)، بین ۳۰ تا ۳۹ سال ۸۴ نفر (۳۲٪)، بین ۴۰ تا ۴۹ سال ۷۱ نفر (۲۷٪) و بالای ۵۰ سال ۳۲ نفر (۱۳٪) بودند. هم‌چنین از ۲۶۲ نفر، ۴۷ نفر (۱۸٪) بی‌سواد، ۱۱۸ نفر (۴۵٪) از ابتدایی تا دیپلم که این گروه بیشترین فراوانی را دارند در بخش تحصیلات، ۲۸ نفر (۱۰٪) دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۵۹ نفر (۲۳٪) نیز لیسانس و ۱۰ نفر (۴٪) فوق لیسانس به بالا می‌باشند که کمترین فراوانی را دارا می‌باشند. در بخش اشتغال افرادی که شغل آزاد داشتند ۶۰ نفر (۲۳٪)، افراد کارمند ۳۸ نفر (۱۵٪)، افراد کارگر ۵۸ نفر (۲۲٪)، افراد بیکار ۷۹ نفر (۳۰٪) که بیشترین فراوانی را دارد. به این نکته اشاره کنیم که خانم‌های خانه‌دار در این پرسش‌نامه در جمع بیکارها حساب شدند که با تفکیک این گروه این طور نتیجه‌گیری شد که از ۱۶۲ نفر مرد تنها ۱۰ نفر بیکار بودند. هم‌چنین تعداد دانشجویها هم ۲۷ نفر بود که ۱۰ درصد از کل جمعیت ۲۶۲ نفری را شامل می‌شود. هم‌چنین ۱۷۷ نفر یعنی ۶۸ درصد مردم از شهر تبریز و ۸۵ نفر یعنی ۳۲ درصد مردم نیز از سایر شهرها به شهر جدید سهند مهاجرت کرده‌اند. بخش دوم پرسش‌نامه مربوط به سوالات در مورد رضایت‌مندی از مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و حمل و نقل و دسترسی پذیری می‌باشد. مولفه‌های بررسی شده برای اخذ بعد ذهنی کیفیت زندگی شامل ۳ گویه برای بعد اقتصاد، ۴ گویه در بعد اجتماعی، ۶ گویه در بعد کالبدی، ۳ گویه در بعد زیست‌محیطی و ۸ گویه در بخش حمل و نقل و دسترسی‌پذیری می‌باشد که در قالب طیف ۵ مقیاس لیکرت از رضایت‌مندی خیلی زیاد (۱)، زیاد (۲)، متوسط (۳)، کم (۴)، و خیلی کم (۵) بیان شده است.

جدول (۲): بررسی میزان رضایتمندی شهروندان از مؤلفه‌های اقتصادی

ضریب معناداری (sig)	درجه آزادی df	ضریب کای اسکوئر	میانگین	فراوانی داده‌های مشاهده شده					فراوانی متغیر
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰/۰۰۰	۳	۸۸/۱۹۸	۲/۴۸	-	۸/۸	۴۷/۳	۲۷/۵	۱۶/۴	رضایت از شغل
۰/۰۰۰	۳	۲۴۰/۶۲	۳/۰۵	-	۲۰/۶	۶۴/۵	۱۴/۵	۱/۴	رضایتمندی از درآمد
۰/۰۰۰	۳	۲۲۰/۲۲	۳/۴۶	۱/۱	۴۶/۹	۴۸/۹	۳/۱	-	رضایتمندی از هزینه‌های روزمره زندگی

منبع: محاسبات نگارندگان

با توجه به جدول بالا نتیجه می‌گیریم که بالاترین رضایتمندی مربوط به رضایت از شغل می‌باشد که سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) و میانگین ۲/۴۸ و کمترین رضایتمندی میزان رضایتمندی از هزینه‌های روزمره زندگی با میانگین ۳/۴۶ و سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد. همچنین میزان رضایتمندی از درآمد با میانگین ۳/۰۵ و سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد.

مؤلفه‌های زیست محیطی

در جدول مربوط به مولفه‌ی زیست محیطی نتیجه می‌گیریم که در مولفه‌ی زیست محیطی، بارزترین رضایتمندی مربوط به کیفیت هوا می‌باشد که با میانگین ۲/۳۳ و ضریب معناداری (sig: ۰/۰۰۰) بیشترین رضایتمندی را داراست و میزان رضایتمندی از جمع‌آوری زباله با میانگین ۳/۱۲ و ضریب معناداری (sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد و کمترین رضایتمندی نیز رضایتمندی از کیفیت هوا می‌باشد که با میانگین ۴/۱۲ و ضریب معناداری (sig: ۰/۰۰۰) است. همچنین میزان رضایتمندی از دفع آب‌های سطحی و فاضلاب شهری با میانگین ۳/۴۷ و ضریب معناداری (sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد.

جدول (۳): بررسی میزان رضایت‌مندی شهروندان از مؤلفه‌های زیست محیطی

ضریب معناداری (sig)	درجه آزادی df	ضریب کای اسکوئر	میانگین	فراوانی داده‌های مشاهده شده				فراوانی متغیر	
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰/۰۰۰	۴	۱۶۲/۶۹	۳/۴۷	۹/۲	۲۱/۴	۶۴/۹	۴/۲	-	رضایتمندی از دفع آبهای سطحی و فاضلاب شهری
۰/۰۰۰	۴	۲۱۰/۸۲	۳/۱۲	۱/۴	۲۱/۸	۶۷/۶	۹/۹	۰/۴	رضایتمندی از جمع‌آوری زباله
۰/۰۰۰	۳	۸۳/۹۵	۲/۳۳	-	۵	۴۲/۴	۳۳/۲	۱۹/۵	رضایتمندی از کیفیت هوا
۰/۰۰۰	۳	۹۶/۵۳	۴/۱۲	۴۶/۶	۲۲/۹	۲۷/۷	۳/۸	-	رضایتمندی از صدا

منبع: محاسبات نگارندگان

مؤلفه‌های اجتماعی

با توجه به جدول زیر در مولفه‌ی اجتماعی، نتیجه می‌گیریم که بارزترین رضایت‌مندی مربوط به رضایت‌مندی از امنیت در شهر با سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) و میانگین ۲/۶۹ می‌باشد. کمترین رضایت‌مندی نیز به ترتیب به میزان رضایت‌مندی از برخوردهای اجتماعی با سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) و میانگین ۳/۹۲ و میزان رضایت از روابط بین همسایگان با سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) و با میانگین ۴/۰۲ و میزان احساس تعلق به شهر با سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) با میانگین ۴/۳۵ می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۴). بررسی میزان رضایت‌مندی شهروندان از مؤلفه‌های اجتماعی

ضریب معناداری (sig)	درجه آزادی d f	ضریب کای‌اسکوئر	میانگین	فراوانی داده‌های مشاهده شده					فراوانی متغیر
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰/۰۰۰	۳	۱۸۸/۳۸	۳/۹۲	۱۶/۸	۵۸/۸	۲۳/۷	۰/۸	-	رضایت‌مندی از برخوردهای اجتماعی
۰/۰۰۰	۳	۱۶۲/۳۰	۴/۰۲	۱۷/۶	۶۶/۰۸	۱۵/۳	۰/۴	-	رضایت‌مندی از روابط همسایگان
۰/۰۰۰	۳	۱۸۱/۰۲	۴/۳۵	۴۴/۷	۴۶/۶	۸	۰/۸	-	احساس تعلق به شهر
۰/۰۰۰	۳	۱۱۶/۳۲	۲/۶۹	-	۶/۵	۵۹/۹	۳۵/۹	۰/۸	رضایت‌مندی از امنیت در شهر

منبع: محاسبات نگارندگان

مؤلفه‌های کلیدی

با توجه به جدول زیر متوجه می‌شویم که بالاترین میزان رضایت‌مندی مربوط به بخش ورزشی - تفریحی با میانگین ۳/۱ و سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) و آموزشی- فرهنگی با میانگین ۳/۰۷ و سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد و کمترین آن مربوط به خدمات اداری با میانگین ۳/۱۷ و سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) و خدمات تجاری و بهداشتی- درمانی با میانگین ۳/۱۶ و سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد.

جدول (۵): بررسی میزان رضایت‌مندی از مؤلفه‌های کالبدی

ضریب معناداری (sig)	درجه آزادی df	ضریب کای اسکوئر	میانگین	فراوانی داده‌های مشاهده شده					فراوانی متغیر
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰/۰۰۰	۳	۲۱۰/۰۶	۳/۱۶	۱۸	۲۱/۸	۷۰/۲	۷/۳	-	رضایتمندی از خدمات تجاری
۰/۰۰۰	۳	۲۴۱/۲۷	۳/۱۷	۱۴	۲۲/۹	۷۰/۲	۶/۵	-	رضایتمندی از خدمات اداری
۰/۰۰۰	۳	۲۳۰/۰۶	۳/۱۶	۱۸	۲۵/۶	۶۲/۶	۱۱/۱	-	رضایتمندی از خدمات بهداشتی - درمانی
۰/۰۰۰	۳	۱۶۲/۷۳	۳/۱۱	۱/۱	۲۶/۳	۵۵/۳	۱۷/۲	-	رضایتمندی از فضای سبز و پارک‌ها
۰/۰۰۰	۲	۶۳/۲۱	۳/۰۷	-	۲۵/۶	۵۶/۱	۱۸/۳	-	رضایتمندی از خدمات آموزشی - فرهنگی
۰/۰۰۰	۳	۱۱۶/۳۵	۳/۰۱	۲/۳	۲۲/۵	۴۹/۲	۲۶	-	رضایتمندی از خدمات ورزشی و تفریحی

منبع: محاسبات نگارندگان

حمل و نقل و دسترسی پذیری

با توجه به جدول زیر نتیجه می‌گیریم که در مولفه‌ی حمل و نقل و دسترسی‌پذیری، بالاترین رضایت‌مندی مربوط به رضایت‌مندی از خدمات حمل و نقل با میانگین ۲/۴۵ و سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) و روشنایی معابر و محلات با میانگین ۲/۶۰ و سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد و کمترین رضایت‌مندی مربوط به پارکینگ عمومی با میانگین ۳/۲۹ و سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) و وضعیت ترافیک با میانگین ۳/۱۲ و سطح معناداری (sig: ۰/۰۰۰) می‌باشد.

جدول (۶): بررسی میزان رضایتمندی شهروندان از مؤلفه‌های حمل و نقل و دسترسی پذیری

ضریب معناداری (sig)	درجه آزادی df	ضریب کای اسکوئر	میانگین	فراوانی داده‌های مشاهده شده					فراوانی متغیر
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰/۰۰۰	۲	۱۹۱/۳۰	۲/۹۲	-	۴/۶	۸۲/۸	۱۲/۶	-	رضایتمندی از میزان دسترسی به مراکز آموزشی
۰/۰۰۰	۲	۲۹۲/۹۵	۲/۹۶	-	۶/۵	۸۲/۸	۱۰/۳	-	رضایتمندی از میزان دسترسی به مراکز خرید
۰/۰۰۰	۲	۲۰۴/۲۸	۲/۹۴	-	۹/۵	۷۴/۸	۱۵/۶	-	رضایتمندی از میزان دسترسی به مراکز بهداشتی - درمانی
۰/۰۰۰	۲	۹۲/۱۶	۲/۶۰	-	۱۶/۴	۶۱/۱	۲۲/۵	-	رضایتمندی از میزان دسترسی به مراکز فضاهای سبز و پارک‌ها
۰/۰۰۰	۳	۱۷۷/۹۷	۲/۶۰	-	۶/۵	۴۹/۶	۴۱/۲	۲/۷	رضایتمندی از روشنایی معابر و محله‌ها
۰/۰۰۰	۳	۱۱۶/۸۴	۲/۴۵	-	۵/۳	۵۰	۲۹	۱۵/۶	رضایتمندی از ارائه خدمات حمل و نقلی
۰/۰۰۰	۴	۱۴۴/۹۲	۳/۱۲	۱/۱	۱۹/۸	۶۹/۵	۹/۲	۱/۴	رضایتمندی از وضعیت ترافیک
۰/۰۰۰	۴	۱۰۸/۳۸	۳/۲۹	۵	۲۷/۹	۵۹/۲	۷/۳	۱/۸	رضایتمندی از پارکینگ‌های عمومی

منبع: محاسبات نگارندگان

نتیجه‌گیری

کیفیت زندگی یکی از مهمترین مباحث کشورها، به خصوص کشورهای در حال توسعه می‌باشد. چرا که کیفیت زندگی نقش مهمی در سیاست‌گذاری‌ها دارد که در برگزیده‌ی موضوعاتی هم‌چون اقتصاد، اجتماع، فرهنگ، نیازهای اساسی مردم، زندگی سالم و ... می‌باشد. هریک از این مولفه‌ها، مباحث مهم در زندگی بشری محسوب می‌شوند که بی‌توجهی به هریک از آنها، زندگی را مختل می‌کند. با توجه به حساسیت کیفیت زندگی در زندگی انسان‌ها، تلاش برای ارتقای آن همواره از مهمترین و اصلی‌ترین اولویت‌های برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران اجتماعی بوده است. چرا که نتایج

حاصل از کیفیت زندگی در یک مکان، می‌تواند نگاه کلی به آن مکان را داشته باشد که تمامی جوانب آن قابل مشاهده می‌شود. با توجه به نتایج پرسش از شهروندان شهر سهند، در مولفه‌ی اقتصادی در رضایتمندی از شغل، به این نتیجه رسیدیم که شهروندان از شغل خود رضایت خوبی دارند و دلیل این حد از رضایتمندی، می‌تواند این باشد که شهروندانی که به شهر جدید سهند، وارد می‌شوند، اکثراً شغل خود را به صورت اختیاری انتخاب می‌کنند. ولی در بخش رضایتمندی از درآمد و هزینه‌های روزمره‌ی زندگی، شهروندان از این شاخص‌ها رضایت خوبی ندارند. در مولفه‌ی زیست‌محیطی، با توجه به این که شهر سهند در دامنه‌ی رشته کوه سهند واقع شده است، شهروندان از هوای این شهر خیلی راضی می‌باشند و این شاخص بالاترین رضایتمندی را در بین همه‌ی شاخص‌ها دارد. در عوض به دلیل اینکه ناهمواری و شیب سطح شهر زیاد می‌باشد، کنترل و دفع آب‌های سطحی و مدیریت فاضلاب شهری با مشکل همراه می‌شود که حداقل رضایت شهروندان را در این شاخص‌ها به همراه دارد. هم‌چنین در این مولفه، مهمترین بخش از خدمات شهرداری یعنی جمع‌آوری زباله‌ها، نتوانسته تا رضایت شهروندان را به همراه داشته باشد که حس انجام وظیفه‌ی بیش از پیش شهرداری را می‌طلبد. هم‌چنین به خاطر ساخت و سازهایی که در سطح شهر می‌شود، طبیعتاً این ساخت و سازها آلودگی‌های صوتی به همراه دارند، که شهروندان از این وضعیت ناراضی می‌باشند و رضایت کافی از این شاخص را اعلام نکردند، لازم است تا مدیران شهری در این مورد اقدامات لازم را انجام دهند تا این آلودگی به حداقل برسد. در مولفه‌ی اجتماعی، تنها شاخصی که شهروندان از آن رضایتمندی مطلوبی دارند، شاخص امنیت در شهر می‌باشد. شاخص‌های دیگر که مربوط به برخوردهای اجتماعی، روابط همسایگان و حس تعلق به شهر می‌باشد، شهروندان در حد کم و خیلی کم رضایت خود را اعلام کردند. شاخص احساس تعلق به شهر، کمترین رضایتمندی را در بین همه‌ی شاخص‌ها دارا می‌باشد. با توجه به مطالعه در مورد شهرهای جدید، به ویژه شهر جدید سهند، به این نتیجه رسیدیم که این شاخص‌ها در اکثر شهرهای جدید، در این حد از رضایتمندی می‌باشد که کار برنامه ریزان در این گونه شهرها (شهرهای جدید) در مورد مولفه‌های اجتماعی، باید بیشتر جنبه‌ی عملیاتی داشته باشد. در مولفه‌ی کالبدی به دلیل تازه ساخت بودن شهر سهند، شهروندان از این مولفه که شامل خدمات تجاری، اداری، بهداشتی - درمانی، فضای سبز و پارک‌ها، خدمات آموزشی - فرهنگی و ورزشی و تفریحی می‌باشد، رضایت متوسط رو به کم را دارند. با توجه به این که مولفه‌ی کالبدی اکثر نیازهای روزمره‌ی شهروندان محسوب می‌شود و شهروندان اکثر اوقات زندگی خود را با این شاخص‌ها سروکار دارند، از این رو لازم است تا به این شاخص‌ها توجه زیادی شود، تا رضایت مطلوب شهروندان را به دنبال داشته

باشد. با توجه به این که شهر سهند به دلیل جدید بودن گسترش چندانی ندارد، در مولفه‌ی دسترسی، شهروندان از دسترسی به خدمات آموزشی، مراکز خرید، مراکز بهداشتی - درمانی و فضای سبز و پارک‌ها رضایت خوبی دارند. در بخش حمل و نقل نیز به دلیل این که سرویس‌های رفت و آمد به تبریز در اکثر ساعات وجود دارد، شهروندان از این شاخص نیز رضایت‌مند می‌باشند، ولی از وضعیت ترافیک و پارکینگ‌ها در سطح شهر رضایت شهروندان در حد متوسط رو به کم می‌باشد که مدیران شهری می‌توانند با برنامه‌ریزی دقیق در شهر، رضایت‌مندی شهروندان را از این شاخص‌ها جلب کنند.

برای افزایش کیفیت زندگی و به دنبال آن افزایش رضایت‌مندی از کیفیت زندگی و بهبود عملکرد شهر جدید سهند، با توجه به ارزیابی از شهروندان، پیشنهادهای به صورت زیر ارائه می‌کنیم:

- فرهنگ سازی مردم در زمینه‌ی برخوردهای اجتماعی
- مدیریت دقیق بر ساخت و سازها و کارهایی که آلودگی صوتی ایجاد می‌کنند
- مدیریت و نظارت دقیق بر کارهایی مربوط به جمع‌آوری زباله و نظافت شهر
- احداث دقیق و بهبود آب راه‌ها، برای کنترل دفع آب‌های سطحی
- احداث قبرستان برای هویت بخشی به شهر و افزایش احساس تعلق به شهر
- ارتقای کیفیت و کمیت امکانات ورزشی و تفریحی
- احداث ادارات، مراکز تجاری، آموزشی - فرهنگی و ... در نقطه‌ای از شهر که شهروندان دسترسی مناسبی به آن داشته باشند.

منابع

- [۱] احمدی، قادر؛ سونیا نادری کروناند؛ (۱۳۹۲)، مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در محلات بافت جدید و قدیم شهری (مطالعه موردی محله شهرک قدس و قطارچیان شهر سنج)، فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت شهری، شماره هفتم، پاییز ۱۳۹۲، ۹۲-۸۳
- [۲] حسین‌زاده دلیر، کریم؛ رسول قربانی و پری شکری فیروزجاه؛ (۱۳۸۸)، تحلیل و ارزیابی کیفی سنج‌های پایداری شهری در شهر تبریز، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره دوم، پاییز ۱۳۸۸
- [۳] خادم‌الحسینی، احمد؛ حسین منصوریان و محمد ستاری؛ (۱۳۸۹)، سنجش کیفیت ذهنی در نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر نور آباد، استان لرستان)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال اول، شماره ۳، بهار ۱۳۸۹، ۵۲
- [۴] خواجه شاه‌کوهی؛ همکاران؛ (۱۳۹۲)، ارزیابی و سنجش کیفیت زندگی و تأثیر آن بر مشارکت شهروندان و امور شهری (مطالعه موردی شهر مینودشت، استان گلستان)، جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره دهم، بهار ۱۳۹۳، ۸۶-۷۳
- [۵] زیاری، کرامت‌الله؛ (۱۳۸۷)، برنامه‌ریزی شهرهای جدید، تهران: انتشارات سمت، چاپ هشتم.
- [۶] نجات، سحرناز؛ (۱۳۸۷)، کیفیت زندگی و اندازه‌گیری آن، مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران، دوره ۴، شماره ۲، سال ۱۳۸۷، صص ۵۷-۶۲
- [۷] وظیفه‌دوست، حسین؛ مهدی امینی؛ (۱۳۸۸)، بررسی میزان اهمیت شاخص‌های کیفیت زندگی شهری تهران از دیدگاه مدیران و متخصصان، فصلنامه مدیریت شهری، سال اول، پیش شماره سوم، زمستان ۱۳۸۸، ۱۸-۱
- [۸] سایت شهرداری شهر سهند؛ <http://www.sahand.ir/37/2014-04-16-09-53-44>

[9] Baldwin, S., Godfrey, Ch., and Propper, C., (1990) Quality of life: perspectives and policies, ISBN 0-203-73116-6 Master e-book ISBN.

[10] Bonaiuto, Marino and et al (2002), Neighborhood Evaluation Within a Multiplace Perspective on Urban Activities, Environment and Behavior. Vol. 36, No. 1, January 2004.

[11] Cramer, Victoria, Seven Torgersen and Einar Kringlen, (2004), Quality of life in a city, the effect of population, density, Social Indicators Research **69**.

[12] Larsen, E. L.; Manderson, L.; (2009). A Good Spot: Health Promotion Discourse, Healthy Cities and Heterogeneity in Contemporary Denmark, Health and Place 9.

[13] L.Yuan, L., P.K. Yuen, B., Low, Ch., (1999), URBAN QUALITY OF LIFE, CRITICAL ISSUES AND OPTIONS, ISBN9971-69-227-9,

(1999) School of Building and Real Estate, National University of Singapore.

[14] Marans, R. W.; Couper, M.; (2000). Measuring the quality of community life: a program for longitudinal and comparative international research, In: Proceedings of the Second International Conference on Quality of Life in Cities, Vol: 2, Singapore.

[15] Megone, C. (1990). The quality of life: Starting from Aristotle. In: Baldwin, S., Godfrey, C., Propper, C. (Eds.), Quality of Life: Perspectives and Policies. Biddles, London, pp. 28-41.

[16] Mulligan, G., Carruthers, J., & Cahill, M. (2004). Urban quality of life and public policy: A survey. In R. Capello & Nijkamp (Eds.), Advances in urban economics (pp.729-802). Amsterdam: Elsevier Science B.

[17] Ulengin, B. Ulengin, F. Guvenc, U. (2001). "A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul". European Journal of Operational Research, 130: 361-37.

[18] Williams, K.; Burton, E.; Jenks, M.; (2000). Achieving Sustainable Urban Form, Spon Press, London & New York.

